

Πόλεμος και Πολιτική

Μάθημα 4^ο: Από την Ρωμαϊκή Λεγεώνα στον Μεσαίωνα.
3ος αι. π.Χ. – 7ος αι. μ.Χ.

Γεώργιος Μαργαρίτης, Καθηγητής
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, ΑΠΘ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μάθημα 4^ο

Χρονολογικό Πλαίσιο: 3ος αι π.Χ. – 7ος αι μ.Χ.

Από την Ρωμαϊκή λεγεώνα στον Μεσαίωνα

Περιεχόμενα μαθήματος

1. Η Ρωμαϊκή λεγεώνα.
2. Ο Μεσαίωνας.
3. Ειδική Βιβλιογραφία.
4. Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης.

Σκοποί μαθήματος

- Η ανάδειξη της πολιτικής υπόστασης της Ρωμαϊκής λεγεώνας και των πολιτικών λειτουργιών της στην Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.
- Η προσέγγιση του πόλεμου ως «κοινωνικό προνόμιο» του Φεουδάρχη κατά των Μεσαίωνα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1^η ενότητα

Η Ρωμαϊκή Λεγεώνα

Η γεωγραφική δυναμική ενσωμάτωσης της Ρώμης 1/2

- Σε σχέση με την κλασσική ελληνική αρχαιότητα η ρωμαϊκή “προϊστορία” παρουσιάζει μικρές αλλά ουσιαστικές διαφορές.
- Ο συνοικισμός και αργότερα η πόλη της Ρώμης δημιουργήθηκε πάνω σε πέρασμα σημαντικών εμπορικών δρόμων ενώ γύρω της απλωνόταν η πλούσια παραλιακή πεδιάδα των δυτικών ακτών της Ιταλίας.

Η γεωγραφική δυναμική ενσωμάτωσης της Ρώμης 2/2

- Τα γεωγραφικά δεδομένα (η απουσία δηλαδή αυτοτελών και σχετικά απομονωμένων γεωγραφικών ενοτήτων που προδιέγραφαν την έννοια της “επικράτειας”) **δεν αποξένωναν την Ρώμη από τους γύρω λαούς και τις δικές τους πολιτικές οντότητες.**
- Το αντίθετο: **προσκαλούσαν στην επαφή μαζί τους – ειρηνική ή πολεμική – και τελικά την ενσωμάτωσή τους σε ένα ενιαίο πολιτικό σύστημα.** Η ρωμαϊκή μυθολογία αφηγείται με τον τρόπο της ετούτη τη διεργασία.

Λόγοι ευελιξίας της έννοιας της πόλης και του Ρωμαίου πολίτη

1. Η ενσωμάτωση γειτονικών κοινωνικών, παραγωγικών και πολιτικών ενοτήτων, καθώς και
2. η εισαγωγή πολιτιστικών στοιχείων από τον ανοικτό στα ρεύματα της Μεσογείου Ετρουσκικό πολιτισμό, έδωσε στη Ρώμη – σε αντίθεση με αυτό που συνέβη στις ελληνικές πόλεις – μια **ευελιξία ως προς την έννοια της πόλης και του πολίτη** – του μέλους δηλαδή της πολιτικής ενότητας.

Ιδιότητα του Ρωμαίου πολίτη

**Προοδευτικά η ιδιότητα του Ρωμαίου πολίτη –
η οποία ήταν κληρονομική και αυστηρά
προσαρμοσμένη στην φυλετική καταγωγή
στην κλασσική Ελλάδα – δόθηκε σε λαούς
πολύ πέρα από τη ρωμαϊκή μητρόπολη.**

Αναπαραγωγή της ιδιότητας του Ρωμαίου πολίτη

- Η βασική ιδέα που επέτρεπε αυτήν την εξάπλωση του πολιτικού δικαιώματος ήταν ότι η **Ρώμη – ως πολιτική οντότητα – μπορούσε να αναπαράξει τον εαυτό της.**
- Η **κάθε πόλη** δηλαδή που θα περιλάμβανε – στην λειτουργία της και ως εκ τούτου στην αρχιτεκτονική της – τα σύμβολα και τους θεσμούς της Ρώμης, **μπορούσε να λειτουργήσει πολιτικά όπως η αρχική μητρόπολη.**

Αναπαραγωγή των Ρωμαϊκών λεγεώνων με τα πολιτικά πρότυπα

- Η ιδέα της δυνατότητας αναπαραγωγής της πολιτικής υπόστασης της Ρώμης οδήγησε στην διαίρεση του ρωμαϊκού στρατού σε αυτοδύναμα στρατιωτικά σώματα με πολλαπλές δυνατότητες και λειτουργίες.
- Οι ρωμαϊκές λεγεώνες ήταν στην ουσία αναπαραγωγές – εν πολέμω – της ίδιας της μητρόπολης – της Ρώμης.

Οι Ρωμαϊκές λεγεώνες ως πολιτικές οντότητες

- Οι λεγεώνες μπορούσαν να λειτουργήσουν αυτόνομα ως πολιτικές οντότητες και να λάβουν συλλογικά πολιτικές αποφάσεις.
- Παράδειγμα, στην αυτοκρατορική περίοδο, σε περιόδους που η κεντρική εξουσία βρισκόταν σε κρίση οι λεγεώνες μπορούσαν να αναγορεύουν ηγεμόνες ή και αυτοκράτορες (πάνω στις ασπίδες τους).

Οι πολιτικές λειτουργίες της Ρωμαϊκής λεγεώνας

- Η ρωμαϊκή «λεγεώνα» : μικρογραφία των λειτουργιών της πόλης – στην ουσία ένα μικρό αντίγραφο της Ρώμης (με όλες τις λειτουργίες, υπηρεσίες, σύμβολα, εξουσίες παρούσες και σε κίνηση).
- Η λεγεώνα προσφέρει στον πόλεμο την πολυπλοκότητα των υπηρεσιών και των δυνατοτήτων που μία πόλη μπορεί να προσφέρει στην ειρήνη.
- Εξαιρετικά αποτελεσματικό σχήμα με πολιτικές συνέπειες: ο στρατός μπορεί να εκβιάσει και πολιτικές αποφάσεις.

Στρατιωτικά πλεονεκτήματα της Ρωμαϊκής Λεγεώνας – Πόλης 1/3

Στο στρατιωτικό πεδίο ετούτη η πολιτική ιδέα έδωσε στις λεγεώνες ισχυρά πλεονεκτήματα:

1. Τον συνδυασμό πολλών ειδών όπλων στο πεδίο της μάχης.
2. Το «ρίζωμα» της λεγεώνας στο πεδίο της κατάκτησης και του ελέγχου.

Στρατιωτικά πλεονεκτήματα της Ρωμαϊκής Λεγεώνας – Πόλης 2/3

- Πρώτο, στο πεδίο της μάχης η αντίστοιχη με την οργάνωση μιας πόλης πολύπλοκη διάρθρωσή τους επέτρεπε να συνδυάζουν πολλά είδη όπλων.
- Ο συνδυασμός αυτός αποτέλεσε απόλυτο στρατιωτικό πλεονέκτημα απέναντι σε αντιπάλους που συνήθως περιορίζονταν στις επιλογές τους από τα κοινωνικά πρόσημα των χώρων που εκπροσωπούσαν.

Στρατιωτικά πλεονεκτήματα της Ρωμαϊκής Λεγεώνας – Πόλης 3/3

- Δεύτερο, στο πεδίο της κατάκτησης και του ελέγχου, η ρωμαϊκή λεγεώνα, κυριολεκτικά «ρίζωνε» στη γη, δεδομένου ότι κάθε της στρατόπεδο αποτελούσε μια εκ των πραγμάτων πόλη.

2^η ενότητα

Ο Μεσαίωνας

Πέρασμα από τον δουλοκτητικό στον φεουδαρχικό τρόπο παραγωγής

Η πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας

1. ολοκλήρωσε τον κύκλο της αρχαιότητας και του δουλοκτητικού τρόπου παραγωγής και
2. άνοιξε προοδευτικά τον δρόμο για τον Μεσαίωνα – τον φεουδαρχικό τρόπο παραγωγής.

Χαρακτηριστικά του Μεσαίωνα 1/3

Τα χαρακτηριστικά της νέας αυτής εποχής (αυτά που μας ενδιαφέρουν σε ετούτη την παράδοση) είναι η στροφή προς:

1. μικρές παραγωγικές και πολιτικές ενότητες στηριγμένες στις προδιαγραφές της «κλειστής οικονομίας» (ενίοτε ως τα όρια της αυτάρκειας) και
2. στην εντατικοποίηση της αγροτικής εργασίας στο πλαίσιο της δουλοπαροικίας.

Χαρακτηριστικά του Μεσαίωνα 2/3

3. Το πλεόνασμα της παραγωγικής διαδικασίας δεν κατευθυνόταν πλέον προς την στήριξη ενός ενιαίου κράτους ικανού να διαχειριστεί μια «αυτοκρατορικών» διαστάσεων πολιτική και οικονομική επικράτεια, αλλά στη στήριξη του κατόχου ενός «δικαιώματος»: του φεουδάρχη.

Χαρακτηριστικά του Μεσαίωνα 3/3

4. Ο Φεουδάρχης αποκτούσε το δικαίωμα της νομής ενός μέρους της περιουσίας – της ιδιοκτησίας του Θεού – με αντάλλαγμα την αφοσίωσή του σε μια «αποστολή»: στη διαφύλαξη της ευταξίας στο επίγειο «Βασίλειο του Θεού». Η «αποστολή» αυτή έδινε στον φεουδάρχη το δικαίωμα του πολέμου – τον μετέτρεπε δηλαδή σε πολεμιστή – υπερασπιστή της θειικής εντολής και τάξης.

Ο πόλεμος ως «κοινωνικό προνόμιο» του Φεουδάρχη

- Στην ουσία έχουμε εδώ την επιστροφή στον πόλεμο ως «κοινωνικό προνόμιο».
- Ο φεουδάρχης αποτελούσε υπερασπιστή του επίγειου βασιλείου του Θεού.
- Αποστολή του καθίστατο η προάσπιση της γης πάνω στην οποία είχε δικαίωμα νομής.

Η κοινωνία του Μεσαίωνα

Χωριζόταν (σύμφωνα με την παρατήρηση του Ζωρζ Ντυμπύ), σε

- **«εκείνους που πολεμούν,**
- **εκείνους που προσεύχονται και**
- **τους υπόλοιπους που εργάζονται και παράγουν για να στηρίξουν τις δύο πρώτες κατηγορίες».**

Η θεωρία του πολέμου στο Μεσαίωνα

Η θεωρία του πολέμου επιστρέφει:

- στην απλότητα της «μονομαχίας»,
- της προσωπικής – πάντα με διαμεσολαβητή τον Θεό – αναμέτρησης,
- όπου ο πλέον ικανός ισοδυναμεί με τον κοινωνικά ανώτερο.

Ειδική Βιβλιογραφία

1. Goldsworthy Adrian, *Roman Warfare*, (Harper 1993).
2. Roth Jonathan, *Roman Warfare*, (Cambridge U.P., 2009).
3. Keen Maurice (edit.), *Medieval Warfare: A History*, (Oxford U.P., 1999).
4. Delbruck Hans, *Medieval Warfare: History of the Art of War* (Nebraska U,P,. 1990).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης

1. Για ποιούς λόγους οι ρωμαϊκές λεγεώνες μπορούσαν να αναδείξουν αυτοκράτορες;
2. Τι θέση είχαν οι “άνθρωποι του πολέμου” στην μεσαιωνική αντίληψη για την κοινωνία;
3. Εξηγείστε τη λειτουργία ενός φέουδου και τη σχέση του με τον πόλεμο.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Γεώργιος Μαργαρίτης, «Πόλεμος και πολιτική. Από την Ρωμαϊκή Λεγεώνα στον Μεσαίωνα. 3^{ος} αι. π.Χ. – 7^{ος} αι. μ.Χ.». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS228/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος 4^{ου} Μαθήματος

Επεξεργασία: Γαβριέλα Λ. Μαζαράκη
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2013 – 2014

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

